

Cumhuriyet Eğitimine Y3n Veren Yerli ve Yabancı Uzman Raporları (1911-1927)

Doç. Dr. Savaş KARAG3Z

5. Baskı

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNE YÖN VEREN YERLİ VE YABANCI UZMAN RAPORLARI (1911 - 1927)

ISBN 978-605-241-218-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Nisan 2018, Ankara

5. Baskı: Nisan 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Işıl'a

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

Kayseri-Develi doğumlu olan Savaş Karagöz, lisans eğitimini 1999 yılında Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünde, yüksek lisans eğitimini Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, doktora eğitimini ise Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde tamamladı. Yazar 1999- 2004 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda sınıf öğretmenliği, 2004-2014 yılları arasında Rehberlik ve Psikolojik Danışman olarak görev yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Daire Başkanlığı ders programları geliştirme ve ders kitabı yazımı komisyonlarında yer almıştır. 2015 yılında Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde öğretim üyesi olarak göreve başlamıştır. Yazarın uluslararası kongrelerde bildiri-leri, birçok kitapta bölüm yazarlığı, ulusal ve uluslararası dergilerde de makaleleri bulunmaktadır.

ÖN SÖZ

Tarihsel süreç içerisinde değişim, gelişim ve kalkınmanın temeli olan eğitimin önemi özellikle Osmanlı İmparatorluğunun toprak kaybetmeye başlamasıyla daha anlaşılır hale gelmiştir. Bu amaçla modern anlamda açılan kara ve deniz harp okullarının açılmasıyla birlikte yabancı uzman görüş ve önerilerinin yanında, açılan bu okullarda uygulamalı olarak yabancı uzmanlar görevlendirilerek tecrübelerinden yararlanma yoluna gidildiği görülmüştür.

Osmanlı İmparatorluğundan devir alınan ve yeni kurulacak olan eğitim kurumlarının yapısı, ders programları, sistem ve ilerleyişi konusunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti uluslararası alanda ün yapmış ünlü eğitimcileri Türkiye'ye davet ederek görüş ve önerilerinden yararlanmak istemiştir. Daha sonraki dönemlerde yabancı uzmanlardan yararlanma geleneği devam etmiş bunun yanı sıra yabancı ülkelere öğrenci gönderme yoluna gidilerek edinilen tecrübelerin Türk eğitim sistemine aktarılmasına çalışılmıştır.

Bu kitapta 1911-1927 yılları arası yerli ve yabancı uzman raporlarının Osmanlıcadan günümüz Türkçesine aktarılması yapılmıştır. Birinci bölümde yerli uzmanların Almanya, Macaristan, Danimarka, Bulgaristan, Amerika, İsveç ve Rusya gibi ülkelerin eğitim yapıları ile ilgili rapor ve gözlemlerin yanında Prag ve Varşova'da düzenlenen konferanslara ait raporlara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise ülkemize davet edilen özellikle 1924 -1927 yılları arasını kapsayan yabancı uzman raporlarına yer verilmiştir.

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

Ekim 2020

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	vii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNE YÖN VEREN YERLİ UZMAN RAPORLARI (1911 - 1927)

1. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNE YÖN VEREN YERLİ UZMAN RAPORLARI.....	3
1.1. Macaristan'da Ev Kadınlığı ve Ziraat Tahsili	3
Tarihçe.....	3
Mekteplerin Vazifeleri (Okulların Görevleri)	4
Çiftçi Nasıl Zevce (Eş) İster	5
Ziraat ve Ev Kadınlığı Mektepleri.....	5
Muallim ve Muallimeler	5
Ev Kadınlığı Mektebi.....	6
1.2. Belkis İclal'in, "Çiftçi Hanımlar İçin Belçika Kız Ziraat ve Ev Kadınlığı Mektepleri" Hakkındaki İzlenimleri	6
2. Fransa Orta Muallim Mektebi Hakkında.....	8
Okulun Faaliyetleri ve Araç Gereçleri.....	11
Fransa'da Bulunan Türk Talebeler Hakkında Rapor (Kemal Zaim Bey)	13
3. İsmail Hakkı Bey'in Avrupa Meslek Mekteplerine Dair Raporu	13
3.1. Almanya Meslek Mektepleri.....	14
3.2. Münih Mesleki İkmal Mektepleri ve Sanayi Mektepleri.....	15
Çocuklara Mahsus Meslek ve İkmal Mektepleri	15
3.3. Çıraklara Mahsus İhtisas Meslek Mektepleri	17
3.4. Çırak ve Ustalara Mahsus Pazar Günü ve Gece İhtisas Meslek Mektepleri	17
3.5. Çalışma Günlerine Mahsus İhtisas Meslek Mektepleri	18
4. İngiltere'de Sana-i Mektepleri ve Sana-i Terbiye.....	18
4.1. William Berker Sanayi Mektebi	19
4.2. Crafts- Londra İhtisas Meslek Mektebi	19

4.3. Çekoslovakya Maarif Teşkilatı ve Meslek Mektepleri	20
5. Ticaret Mektepleri	20
5.1. Ticaret Akademileri	20
a) Bir ve iki senelik ticaret mektepleri	21
b) Esnafa mahsus mektep	21
5.2. Mesleki ve Sanayi Mektepleri	21
5.3. Küçük Sanat ve Ticaret Sahibi Gençlere Mahsus Kurlar Yüksek Tadrisat	22
a. Darülfünunlar	22
b. Prag Alman Darülfünunu Yüksek Teknik Mektebi	22
6. Rusya Maarifi Hakkında, Moskova Büyükelçisi Zekai Bey Tarafından Verilen Rapor	24
7. Müsteşar Nafi Atuf ve Teftiş Heyeti Reisi Rıdvan Nafiz Beylerin Rusya Maarifi Hakkında Maarif Vekâleti'ne Sunmuş Oldukları Rapor	26
7.1. Merkezi ve Merkeze Bağlı Teşkilat	27
7.2. Teftişat	29
7.3. Vilayetlerde Maarif Teşkilatı	30
7.4. Bütçe	30
7.5. Mektep Teşkilatı	31
7.6. Mektepten Evvelki Terbiye (Okul Öncesi Eğitim)	31
7.7. Mektep Tahsili	32
7.8. İlk Meslek Mektepleri	32
7.9. Orta Meslek Mektepleri	33
7.10. Amele Fakülteleri	34
7.11. Amele Kursları	35
7.12. Yüksek Meslek Mektepleri	35
7.13. Diğer Çocuk Müesseseleri	35
7.14. Muallimlerin Yetiştirilmesi	36
7.15. Pedaloji Enstitüsü	37
8. Bulgaristan Maarifi	38
8.1. Bulgaristan'da İlk Okullar	38
8.2. Tahsil Müddeti	40
8.3. İlkokulların Masrafları	40
8.4. Ana Okulları	41
8.5. Okul Harici Maarif Faaliyeti (Yaygın, Halk Eğitimi)	41

8.6. Orta Okullar	41
8.7. Meslek Mektepleri.....	44
8.8. Bulgaristan'da Açılan Küçük Meslek Mektepleri.....	45
8.9. Öğretmen Okulları	50
Muallim Mektepleri Haftalık Ders Programı.....	51
8.10. Pedagoji Enstitüsü- Orta Muallim Mektebi	52
8.11. Bulgaristan'da Ecnebi (Yabancı) ve Ekalliyat Mektepleri.....	53
8.12. Bulgaristan'da Türk Okulları.....	54
8.13. Darüleytamlar (Yetimhaneler).....	54
8.14. Muallim Cemiyetleri	55
8.15. Çeşitli Notlar	56
8.16. Okul Türlerine Göre Örnek Eğitim Programları.....	57
8.17. Muallim Mekteplerine Mahsus İktisadi Korporatizm Dersi Müfredat Programı	57
8.18. Tarihi Tabii ve Hıfzıssıhha-i Beşer, Serveti Milliye Müfredat Programı.....	59
9. Maarif Vekâleti Talebe Müfettişi Ahmet Hilmi Bey'in Almanya Orman Mektebi -Açık Hava Mektebi Hakkındaki Raporu	63
Waldschule-Açık Hava Mektebi.....	63
Yardım Mektebi Teşkilatı	66
İlmi Hükümler Karşısında Yardım Mektepleri ve Mesailer: Yardım Mektebinin Görevi	69
Yardım Mektebi Talebesinin Özellikleri	69
Yardım Mektebi Mesaisinde Müşkülât (Zorluklar).....	70
10. Varşova Orta Tedrisat Kongresi Hakkında Rapordur	71
Varşovada Düzenlenen Orta Tedrisat Kongresi'nde Fransızca Sunulan Metin.....	72
Kongre Kararı.....	75
11. Almanya ve Fransa'da Yabancı Dil Öğretimi Hakkında Rapor.....	78
11.1. Güncel Ecnebi Lisanlarının Hali Hazırdaki Tedrisatı.....	80
11.2. Fransa ve Almanya'da Yeni Programa Göre Liselerde Yabancı Dil Öğretimi	87
Birinci Devre Tedrisat	88
İkinci Devre Tedrisat.....	89
Üçüncü Devre	89

11.3. Usul- Metot (Méthode) Yöntem ve Teknik Meselesi.....	90
12. Almanya'da Vatani Terbiye Meselesi Hakkındaki Rapor	93
12.1. Almanya'da Vatani Terbiye Meselesi.....	93
12.2. Terbiye-i Vataniye Sahasında Alman Hükümeti Merkezince Uygulanan Tedbirler	96
13. Almanya'da Vatani Terbiye Meselesi	98
13.1. Halk Mektepleri.....	98
13.2. İkmal ve Meslek Mektepleri	99
13.3. Tali Mektepler.....	99
13.4. Muallim Mektepleri	100
14. Prag Beynelminel Spor Pedagojisi Kongresi Raporu.....	101
15. Muallim Talat Bey'in "Avrupa'da Maarif Tetkiki" Seyahatleri Sonucu İzlenimleri	105
15.1. Avrupa'da Maarif Tetkiki.....	105
15.2. Mektepler	107
15.3. Maarifte Umumi Teşkilat	107
15.4. Mekteplerde İstikrar	108
15.5. İnzibat Meseleleri.....	109
15.6. Milli Terbiye.....	109
15.7. Mektep ve Gaye	110
15.8. Mektepte Terbiye ve İnzibat.....	111
15.9. İçtimai Müesseseler ve Milli Terbiye	112
16. Maarif Vekilimizin Avrupa Tetkik Seyahatleri.....	113
16.1. Sanayi Nefise Meselesi.....	118
16.2. Tiyatrolar.....	119
16.3. Avrupa'ya Talebe Gönderme Meselesi	120
17. Amerika Mektepleri, Şimali Amerika Mektepleri.....	121
18. Bazı İtalyan Mektepleri Hakkında Rapor.....	123
18.1. Ana Mektepler	123
18.2. İlk Mektepler	124
18.3. Kır Terbiye Yurtları.....	126
19.1. Danimarka'da Jimnastiğin Tarihçesi	127
19.2. Danimarka'da Terbiye-i Bedeniye Tedrisatı.....	129
19.3. Şimal Memleketleri Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Hıfzıssıhhası Kongresi.....	130

19.4. Danimarka Yüksek Halk Mektepleri.....	131
20. Berlin'de Bulunan Maarif Müfettişi Umumisi Ahmet Hilmi Bey Tarafından Gönderilen Rapordur.....	133
20.1. Almanya'da Mesleki Tahsil.....	133
20.2. Yüksek Meslek Mektepleri.....	134
20.3. Orta Derecede Meslek Mektepleri (Teknicumlar).....	135
20.4. Tarihçe.....	135
20.5. İşletme Meslek Mektepleri (Betriebsfachschulen).....	141
20.6. Mensucat Mektepleri (Textilfachschulen).....	141
20.7. El Sanatları ve Sana-i Tezyine Mektepleri.....	143
20.8. Özel Statülü Meslek Mektepleri.....	144
1. Mimari Sanayi Üzerine Meslek Mektepleri.....	144
2. Ağaç ve Tahta İşleri İçin Meslek Mektepleri.....	145
3. Kimya Üzerine Meslek Mektepleri.....	147
4. Boyacılık Okulu.....	147
5. Toprak İşleri İçin Meslek Okulları.....	148
6. Fotoğrafçılık Meslek Mektebi.....	149
7. Dericilik Üzerine Meslek Okulları.....	149
8. Terzilik Mektebi.....	149
20.9. Gıda Sanayi Üzerine Meslek Okulları.....	150
20.10. Orta Derecede Meslek Mektepleri (Teknikumlar).....	150
Tarihçe.....	151
Meslek Kursları.....	151
21. Sadrettin Celal Antel'in Maarif İçin 10 Yıllık İnkişaf Programı.....	152
21.1. Maarif İçin On Senelik Bir İnkişaf (Gelişim) Programı.....	152
Vekâletin Yapacağı Müspet Terbiyevi Faaliyetler.....	157
Mektep Sistemi.....	164
21.2. Pedagojik Kusurlar.....	168
Asır İlmini Yeni Nesle Verme İddiası.....	168
1.3. Tek Mektep Sistemi.....	171
1.4. Tek Mektep Sisteminin Manası (Anlamı) ve Mahiyeti (İçeriği).....	172
İlk Tahsil.....	174
İlk Mektep Bir İhtisas Mektebi Değildir.....	175
Fikri İş-El İşinden Ayrılamaz.....	175

Müstahsil (Üretici) İşe Önem Vermek Lazımdır.....	176
Politeknik Bir Tahsilin Gereği.....	176
Mektebin Hayatını Muhitin İktisadi Şeraitine (Şartlarına) Göre Tanzim Etmek.....	177
İlk İstifa (Seçme)- İlk Ayrılış.....	177
Pratik Sanat Mektepleri.....	178
İkinci İstifa (Seçme)- İkinci Ayrılış.....	181
21.5. Yapılacak Pedagojik İslahat.....	190
Decroli Sisteminin Tekniği.....	192
Decroli Usulü'nün Uygulanışına Bir Örnek.....	193
Laboratuvar Mesai Usulünün Tekniği.....	196
Kızların ve Erkeklerin Müşterek Tahsil ve Terbiyeleri Meselesi.....	199
Meklep Kooperatifleri, İçtimai ve İktisadi Terbiye İlimleri.....	206
1.6. Öğretmen Yetiştirme Meselesi.....	209
Maarif Vekâleti Merkez ve Taşra Teşkilatı.....	217
Terbiye Müzesi.....	231
Müzenin Kütüphanesi.....	231
Müzenin Sergi Dairesi.....	231
Türkiye İçin Hususi Bir Kısım.....	231
Yüksek Terbiye Enstitüsü.....	232

2. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNE YÖN VEREN YABANCI UZMAN RAPORLARI

2. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNE YÖN VEREN YABANCI UZMAN RAPORLARI.....	237
2.1. Mösyö Rihart, (Haydar Paşa Alman Mektebi Müdürü), “Çocuk Kitapları” Hakkındaki Raporu.....	237
2.2. Dr. Grossman'ın “Bugünkü Türk Kadını ve İstanbul Kız Muallim Mektebi Hakkındaki Düşünceleri.....	238
2.3. Profesör John Dewey'in 16 Ağustos 1340 (1924) Tarihli Demeci.....	241
2.4. Profesör John Dewey'in Raporları.....	243
Bütçeye Konulması Muktezi (Gerekli) Tahsisat Hakkında Muhtıra.....	243
İptidai (İlk) Rapor.....	244

2.5. Profesör John Dewey'in Raporları, "Esas Rapor Medhal (Önsöz)	246
1. Program	248
2. Maarif Vekâleti Teşkilâtı	249
3. Muallimlerin Yetiştirilmesi ve Terfihi	251
Muallimlerin Terfihi (Refahı)	251
Muallimlerin Yetiştirilmesi.....	252
Mektep Sistemi.....	255
4. Sıhhat ve Hıfzıssıhha (Sağlık)	259
5. Mektep İnzibatı (Disiplini)	260
6. Muhtelif Mevat (Çeşitli Öneriler).....	260
2.6. John Dewey'in Beyanâtı	262
2.7. Dr. Alfred Kuhne Türk İlk Mekteplerinde Terakkiyat (İlerlemeler)	264
2.8. Maarif vekâletince Açılan İş Prensiplerine Dayalı Tedrisat Kursu Hakkında.....	266
2.9. 10 Temmuz -26 Ağustos 1926 Tarihleri Arası Ankara'da Açılan El İşleri Kursu ile İlgili Almanyadan Davet Edilen Profesör Frayé'nin Raporu	268
Profesör Frayé'nin İş Mektebi Tedrisatı Hakkında Verdiği Rapor	269
2.10. El İşleri Resim Kursu İçin Almanyadan Davet Edilen Profesör George Stiehler'in Sanat Terbiyesi Hakkındaki Raporu.....	271
George Stiehler'in 30 Ağustos 1926 Tarihinde Maarif Vekaletine Sanat Terbiyesi Hakkında Sunmuş Olduğu Rapor	272
Sanat Terbiyesinin Tahsil Planındaki Yeri ve Hedefi.....	272
Sanat Terbiyesinin Hususi Hedefleri	272
Teşkilat	273
Halk Sanatının Hususi Surette Terbiyesi.....	274
Terbiyenin Hususi (Özel) Vazifeleri	274
2.11. Rus Şuralar Cumhuriyetinde Terbiye Meselesi Lunaçarsky Tarafından Merkezi Komiserler Şurasına Sunulan Rapor Metni.....	275
2.12. İngiltere'de Leeds Şehri Terbiye Müdürü James Graham'ın Fenni (Teknik) ve Ticaret Mektepleri Hakkındaki Raporu	279
Ananevi Sanat Ehliyetinin Yeni Metotları Mizaç ve Terkibi	280
Tali (Orta) Mektepler	281
2.13. İngiltere'de Leeds Şehri Terbiye Müdürü James Graham'ın Fenni (Teknik) ve Ticaret Mektepleri Hakkındaki Raporu	284

Malul Çocuk Mektepleri.....	284
Körler ve Sağırlara Mahsus Mektepler	284
Ruhen ve Bedenen Malul Olanlara Mahsus Mektepler	285
2.14. Alfred Kühne'nin Türkiyede Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Raporu	287
Türkiyede Mesleki Eğitimin Gelişimine Dair Rapor	287
Umumi (Genel) Tahsil Veren Mektepler	288
Mesleki Tahsil ve Terbiye Tesisatı	290
1. Çırak ve İhtisas Amelesinin Yetiştirilmesine Mahsus Müesseseler....	291
2. Teknisyen Yetiştirmek	293
Ticaret Mesleği İçin Terbiye	295
Ev İdaresi Tahsili	297
Mesleki Mektep İdaresi ile İlgili Hususlar	298
2.15. Omer Buysen'in Teknik Öğretim Hakkındaki Rapor İçeriği	300
Ankara İş Üniversitesi İçin Teklif Edilen Program Projesi.....	300
Bir Mesai Programı Teklifi ve Esasların Tayini.....	302
Hazırlık Anketi.....	303
İsmet İnönü Kız Enstitüsü	304
a. Meslek ve Ticaret Kısmı	305
İsmet İnönü Kız Enstitüsünün Nizamnamesi	306
Kabul Şartları.....	307
Ankarada Açılacak Meslek ve Ev İşleri Kursları	307
Meslek ve Ev İşleri Kurslarının Teşkilâtı.....	308
Meslek ve Ev İşleri Kursları Nizamnamesi.....	309
Ziraat, Bahçivanlık, Meyvacılık, Orman ve Hayvan Besleme Usullerini Halk, Arasında Yayma.....	313
Kurslar ve Konferanslar	313

3. BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sonuç ve Değerlendirme	317
------------------------------	-----

KAYNAKLAR.....	323
----------------	-----

GİRİŞ

Türk eğitim tarihi açısından bakıldığında yabancı uzmanların bilgi ve tecrübelerinden yararlanma geleneği yenileşme dönemine kadar gitmektedir. Özellikle Mühendishane-i Bahri Humayun (Deniz Harp Okulu) ve Mühendishane-i Berri-i Humayun (Kara Harp Okulu) gibi askeri alanda açılan yeni okulların ders programlarında yabancı uzmanların bilgi ve tecrübelerinden yararlanıldığı görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet Dönemine özellikle 1960 lı yıllara kadar çok sayıda yabancı uzmanların görüş ve önerilerine yer vererek devam etmiştir. Sanayi ve Endüstri devrimiyle birlikte batıda yeniden şekillenen eğitim, 1900'lü yıllarda Çağdaş eğitim akımları olarak karşımıza çıkmıştır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde yabancı ülkelere özellikle Almanya, Fransa, Avusturya, Macaristan ve İskandinav ülkelerine mesleki, teknik, beden terbiyesi (beden eğitimi), halk eğitimi, öğretmen yetiştirme gibi alanlarla ilgili öğrenci gönderilmiştir. Çağdaş eğitim akımlarına ait özellikler ülkemizde II. Meşrutiyet döneminde gerek inceleme araştırma ve yazılı basın tarafından sıklıkla dile getirilmiş bu konuda çok sayıda yazılar yazılmıştır. Bu yazılar Cumhuriyet Dönemi eğitiminin felsefi, sosyolojik ve pedagojik açıdan şekillenmesine etki ettiği görülmüştür. I. Dünya savaşı, Balkan Savaşları ve Çanakkale savaşı gibi nedenlerden dolayı çoğu öğrenci istenilen amaca ulaşılmadan geri dönmek zorunda kalmışlardır. Yabancı ülkelere uzman ve öğrenci gönderme çalışmalarının cumhuriyetin ilanından sonra daha sistemli bir şekilde devam ettirildiği görülmüştür. Özellikle Cumhuriyet Dönemi maarif vekili Mustafa Necati Bey döneminde hem yurt dışına uzmanlar gönderilmiş, hem de yurt dışından uzman eğitimciler Türkiye'ye davet edilerek bilgi ve tecrübelerinden yararlanılmaya çalışılmıştır.

21. Yüzyılda günümüz Türk eğitim sisteminde meydana gelen değişim ve gelişmelerin temellerini anlamak için eser içinde yer alan raporların ayrıntılı olarak incelenip analiz edilmesi özellikle mesleki ve teknik eğitim açısından önemlidir.

Bu eserin amacı 1911-1927 yılları arası yerli ve yabancı eğitimcilerin Türk eğitim yapısının değişim ve gelişimi için göstermiş oldukları çabaları okuyuculara sunmaktır.

1. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNE YÖN VEREN YERLİ UZMAN RAPORLARI (1911 - 1927)

1. CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİNE YÖN VEREN YERLİ UZMAN RAPORLARI

İkinci Meşrutiyet Dönemi kadın eğitimcilerimiz arasında olan Belkıs İclal, Manastır Darulmuallimin yayın organı olan *Yeni Fikir Dergisinde* yer alan yazılarında Macaristan ve Belçika'da bulunan kız ziraat mektepleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. II. Meşrutiyet Döneminde hem eğitimci hem de bir kadın gözüyle, kadın eğitiminin önemine dikkat çeken Belkıs İclal'in, Belçika ve Macaristan'daki kadın eğitimine ilişkin izlenimleri hem II. Meşrutiyet Dönemi hem de Cumhuriyet Dönemi eğitim uygulamalarına yön vermesi açısından önemlidir.

Belkıs İclal, Ethem Nejat ve A. Ferid Beylerin yanında İlk Türkçü dergi olan ve Manastır Darülmualimin yayın organı *Yeni Fikir Dergisi*'nin yazar kadrosu arasında yer almıştır. Belkıs İclal'in, *Yeni Fikir Dergisi*'nde "*Çiftçi Hanımlarımız İçin*", "*Çiftçi Hanımlar için Mektebim ve Belçika Kız Ziraat ve Ev Kadınlığı Mektepleri*" isimli yazıları bulunmaktadır.

1.1. Macaristan'da Ev Kadınlığı ve Ziraat Tahsili¹

Belkıs İclal'e göre Macaristan eğitim sistemi içinde kadınlar ve eğitimleri, "Macaristan Ev Kadınlığı ve Ziraat Tahsili"

Tarihçe

Macarlar, kızlarına bir zamanlar bizim gibi ne ev kadınlığı ne de ziraat dersleri okutmuşlardır. Macarlar mevcut eğitimin yetersizliğini, günün ihtiyaçlarına cevap vermediğini ifade ederek mevcut eğitim programlarının yararlı olmadığını

1 Belkıs İclal, "Macaristan Ev Kadınlığı ve Ziraat Tahsili", *Yeni Fikir*, Yıl 1 -15 1327, sayı: 3, s.65 -69.

düşünmüşlerdir. Kız mekteplerinde muallimlik (erkek öğretmen) ve muallimelik (kadın öğretmen) yapanlar, kızlara yalnız hendese (şekil bilgisi-geometri), hesap, tarih, coğrafya gibi dersleri okutmanın faydalı olmadığı, hatta onların bunlara pek çok ihtiyaçları olmadığını düşünmeye başlamışlardır. Birçok incelemeden sonra büyük bir boşluk karşısında bulduklarını görmüşlerdir. Bu boşluğu doldurmak için kızlara ev kadınlığı ve ziraat derslerinin neden okutturulmasının önemli olduğunu anlamışlardır.

Macar Hükümeti bu boşluğu doldurmak için 1868 yılında bir kanun çıkararak *Pazar Günü Mektepleri programlarına bazı ziraat ve ev idaresi* derslerini ilave etmişlerdir. Kızlar bu mekteplerde, kadınlığa ve ziraate ait dersleri okuduktan sonra el işlerini yapmaya başlamışlardır. Nihayet 1896 yılında bu mekteplerin de yeterli gelmediği anlaşıldığından hepsi birden ziraat mektebi içine dâhil edilmiştir.

Mekteplerin Vazifeleri (Okulların Görevleri)

Mekteplerin vazifeleri çok büyüktür. Yaşam pahalılandıkça ve zorlaştıkça fikirler dahi değişmektedir. Önceleri aile hep bir arada çalışırdı. Bugün böyle değildir. Önceleri kadınlar yalnız evlerinde çalışıp, fabrikalara gidip iş aramazlardı. Bugün böyle değildir. Bir ailenin efradı (üyesi) yaşamak için ayrı ayrı çalışmalı ve para kazanmalıdır. Yalnız babanın çalışıp ekmek getirmesi kâfi (yeterli) değildir. Tabii bu arada kızlarda çalışmaya mecbur oluyordular.

Bir kere köyünden çıkan bir kız artık bir daha köyüne dönmek istemiyordu. Fabrikada çalışmak ona rahat geldiği gibi şehirlerin parlaklığı da gözlerini kamaştırıyordu. Çaresiz kızlar “kendi kazancıyla idare edeceğim, hür yaşayacağım” derken kendi kendini esarete atıyordu. Annelik vazifelerini dahi bilmeyen bu kızlar köyüne dönmek istemiyorlardı. Bunun için memleketlerinin bazı yerlerinde ahalinin (halkın) yavaş yavaş azaldığı görülmüştür.

Yukarıda sayılan olumsuz durumları önlemek, bilinçli kadınlar yetiştirmek ve toprağına bağlı ekonomik yönden kendi ayakları üstünde durabilen kadınlar yetiştirmek için Ziraat ve Ev Kadınlığı Mektebi açılmış ve bu okulların programında yenilikler yapıldığı görülmüştür.

Ziraat ve ev Kadınlığı Mekteplerinde, kızlara köylerde yaşamayı ve yaşayabilmeleri için lazım olan her şeyi öğretmişlerdir. Mekteplerin görevi onlara, köyleri, tarlaları, kızları, doğdukları evi v.s. sevdirmektir. Kızlara aile saadetinin (mutluluğunun) nasıl muhafaza (korunacağı) edildiği, çocuklara nasıl bakıldığı ve çocukların nasıl büyütüldüğü mükemmel bir şekilde öğretilmiştir. Macar mekteplerinde bu şekilde hazırlanan kızlar gayet iyi ev kadını ve çiftçi olmuşlar bu sayede pek bahtiyar aileler teşkil (kurmuş-oluşturmuş) etmişlerdir.

Çiftçi Nasıl Zevce (Eş) İster

Çiftçi öyle bir zevce (eş) ister ki; “kendi gibi o da çiftçiliği sevsin, tarla hayatını beğensin, köyde çiftlikte oturmaktan bıkmamasın.” Bununla beraber çiftçinin hanımı, çiftçinin büyük bir yardımcısı olmalı. Macar çiftçi erkekler, eşlerinin kendi işlerine yardımcı olan, güzel huylu, nazik, naif ve şefkatli olmasını istemişlerdir.

Ziraat ve Ev Kadınlığı Mektepleri

Macar hükümeti 1898 yılında iptidai² (ilköğretim düzeyinde) ziraat ve ev kadınlığı mekteplerini açmıştır. Eğitim öğretim süresi 3 yıl olan bu okulda, haftada 7- ile 12 saat ders görülmüş ve okula 12 - 15 yaş arası kız ve erkek çocukları alınmıştır. 10 ile 30 hektar tarlası olan bu mekteplerin bir muallimi ve bir de muallimesinin olduğu görülmektedir. Muallim erkek çocukların idaresi ve okuma yazmaları ile ilgilenirken, muallimeler (kadın öğretmenler) ise kız çocuklarını okuma, yazma öğretip, bahçede ve kümeste çalıştırmıştır. Bu okulların son derece düzenli ve aynı zamanda numune (örnek) çiftlik olduğu görülmüştür.

Okul programı içinde dersler ameli (uygulamalı) ve nazari (teorik) olarak işlenmektedir. Karma karışık lüzumlu ve lüzumsuz dersler yoktur. Her mektepte umumi (genel) ziraat bilgileri verildikten sonra, mektebin bulunduğu yerlerde yapılan ve yapılmasında büyük faydalar olan ziraat dersleri uygulamalı olarak işlenmektedir. Bu mektepler günden güne ıslah edilerek geliştirildikleri için valideler (anneler) kızlarını mutlaka bu okullarda okutmak istiyorlardı.

İptidai ziraat mekteplerine devam zorunludur. Bunlardan bazılarında 800 ile 1000 öğrenci vardır. Genç kızlar ev idaresi, açıcılık, sütçülük ve peynircilik, bahçivanlık ve çocuk yetiştirme gibi derslerin yanında çamaşır ve hafif elbise yapmayı da öğrenirlerdi. Kanun'a göre iptidai ziraat mekteplerine devam edebilecek 50 çocuğu olan köyün bir tane bu tür mektepten açacağını emretmiştir. Fakat mektepte 120 den fazla talebe bulunamaz ise; iptidai mektebinin bir şubesi kapatılırdı. Maarif nezareti muallim ve muallimeleri tayin etmekle görevlidir.

Muallim ve Muallimeler

Bu mekteplerde ders okutacak muallim ve muallimeler belli bir yöntem dâhilinde yetiştirilmektedirler. İptidai muallim ve muallimeler her yıl ziraat nezareti (bakanlığı) tarafından düzenlenen tatil derslerine devam ederek ziraat öğrenirlerdi. Ziraat nezaretinin muhtelif (çeşitli) yerlerde düzenlediği bu derslere 320 muallim ve muallime kabul edilirdi. Derse gelen muallim ve muallimelerin bütün masrafları hükümet tarafından karşılanırdı.

2 İptidai: Osmanlı Devletinde ilk- İlkokul karşılığında kullanılırken, Macar Devletinde ilköğretim anlamında kullanılmıştır.